

დროს ჯიხური არ დანგრეულიყო. ამასთან, მოსარჩელეს გააჩნდა სათანადო ნებართვა და პროექტი მშენებლობის განსახორციელებლად, ხოლო სადავო ჯიხური ტროტუარზე განთავსებული იყო უნებართვოდ.

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად შეაფასა დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები. კერძოდ, სკ-ის 172 II მუხლის თანახმად „თუ საკუთრების ხელყოფა ან სხვაგვარი ხელშეშლა ხდება ნივთის ამოღების ან მისი ჩამორთმევის გარეშე, მაშინ მესაკუთრეს შეუძლია ხელის შეშლელს მოსთხოვოს ამ მოქმედების აღკვეთა, თუ ამგვარი ხელშეშლა კვლავ გაგრძელდება, მესაკუთრეს შეუძლია მოითხოვოს მოქმედების აღკვეთა სასამართლოში სარჩელის შეტანის გზით.“ ხოლო, სკ-ის 152-ე მუხლის თანახმად „არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე არის ის მოთხოვნები და უფლებები, რომლებიც შეიძლება გადაეცეს სხვა პირს, ან გამიზნულია საიმისოდ, რომ მათ მფლობელს შეეძლოს მატერიალური სარგებელი, ანდა მიენიჭოს უფლება მოსთხოვოს სხვა პირს რაიმე.“ საკასაციო სასამართლოს შეფასებით, მოსარჩელემ სათანადო წესის დაცვით თავის კუთვნილ მიწის ნაკვეთზე საცხოვრებელი სახლის მშენებლობის უფლების მიღებით მოიპოვა არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე. უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, მოცემულ შემთხვევაში მოსარჩელეს უფლება ქონდა მოპასუხისგან მოეთხოვა თავისი მიწის ნაკვეთის წინ ტროტუარზე უნებართვოდ ჩადგმული ჯიხურის აღება, ვინაიდან იგი ხელს უშლიდა მოსარჩელეს კანონით დაცული უფლების, პირადი საცხოვრებელი სახლის მშენებლობის წარმოებაში. აქედან გამომდინარე, უზენაესი სასამართლო არ დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოს პოზიციას იმის შესახებ, რომ მოსარჩელეს ხელი არ ეშლებოდა თავისი საკუთრებით სარგებლობაში, ვინაიდან საცხოვრებელი სახლის მშენებლობის ნებართვა საკუთრებაა, ხოლო მშენებლობის განხორციელებაზე ხელშეშლა ამ საკუთრების ხელყოფაა და მესაკუთრეს შეუძლია ხელშეშლელს მოსთხოვოს ამ მოქმედების აღკვეთა, რაც მოცემულ შემთხვევაში გამოიხატება

ტეზოდან უნებართვოდ ჩადგმული ჯიხურის აღებაში.

გოჩა ოყრეშიძე

► 1.3 - 3/2021

გამოსახლება ალტერნატიული ფართის გადაცემის სანაცვლოდ

დაუშვებელია მოთხოვნის წაყენება საპასუხო ვალდებულების შესრულებაზე უარის პირობებში, თუ კანონი მოთხოვნის მხოლოდ ამ შემთხვევაში წარმოშობაზე მიუთითებს.

სკ-ის 172-ე მუხლი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე № 3კ/326-01

I. ფაქტობრივი გარემოებები

მოპასუხე მსახურობდა ამიერკავკასიის სასაზღვრო ჯარის ნაწილში. მას 20/09/1993 წელს გადაეცა სამოთახიანი ბინა კახეთის გზატკეცილზე. იმ დროისათვის ქონება ირიცხებოდა რუსეთის ფედერაციის ამიერკავკასიის სასაზღვრო ჯარების სამხედრო ოლქის სახელზე. 07/01/1994 წელს აღნიშნულმა უწყებამ თავის სახელზე რიცხული შენობა-ნაგებობები, მათ შორის მოპასუხისათვის გამოყოფილი სამოთახიანი საცხოვრებელი ბინა გადასცა საქართველოს სასაზღვრო ჯარებს. სადავო საცხოვრებელი ბინის მოპასუხის სახელზე პრივატიზაცია არ მომხდარა. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის 13/10/1999 წლის წლის 13 ოქტომბრის №1310 ბრძანებით შეიქმნა დახურული სამხედრო საცხოვრებელი ქალაქები, ხოლო, მოპასუხისათვის გამოყოფილი სამოთახიანი ბინა აღირიცხა მოტო-სამანევრო ჯგუფის დახურულ სამხედრო საცხოვრებელ ქალაქში.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის ხელმძღვანელობამ სარჩელი აღძრა სასამართლოში მოპასუხის წინააღმდეგ და მოითხოვა მისი სადავო ბინიდან გამოსახლება იმ საფუძველით, რომ, № 310 ბრძანების მე-8 მუხლის თანახმად, დახურული სამხედრო ქალაქიდან გამოსახლებულ უნდა იქნენ ის პირები, რომლებსაც სასაზღვრო ძალებთან კავშირი არა აქვთ. სარჩელის აღძვრის მომენტისათვის მოპასუხე უკვე აღარ მუშაობდა ამ უწყებაში. მოპასუხემ შეგებებული სარჩელით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა მის მიერ დაკავებული ბინის პრივატიზაციის ნებართვა.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა: მოპასუხე, მასთან მცხოვრებ პირებთან ერთად, გამოსახლებულ იქნა სადავო სამოთახიანი ბინიდან. შესაბამისად, მოპასუხის შეგებებული სარჩელი ბინის პრივატიზაციის თაობაზე არ დაკმაყოფილდა. თუმცა, სასამართლომ შეგებებული სარჩელის ფარგლებში საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტს დაავალა მოპასუხის დაკმაყოფილება ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართით. სასამართლომ გადაწყვეტილებითვე განსაზღვრა მისი აღსრულების წესი: ვინდუკაცია და მოპასუხის ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილება უნდა მომხდარიყო ერთდროულად. სასამართლომ საკუთარი გადაწყვეტილება დააფუძნა №310 ბრძანების მე-7 მუხლზე, რომლის თანახმად დახურულ სამხედრო ქალაქებში ბინების პრივატიზაცია აკრძალულია. ამავე დროს, სასამართლომ იხელმძღვანელა მოპასუხისათვის სადავო ბინის გადაცემის მომენტისათვის მოქმედი საბინაო კოდექსის 105-ე მუხლით, რომლის თანახმადაც სამხედრო სამსახურიდან გადამდგარი პირები შეიძლება გამოსახლებულ იქნენ სამხედრო ქალაქებში მდებარე, მათ მიერ დაკავებული საცხოვრებელი სადგომებიდან სხვა კეთილმოწყობილი საცხოვრებელი სადგომის მიცემით.

სააპელაციო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა საჩივარი და პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა.

II. სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება

სააპელაციო სასამართლოს განჩინება საკასაციო წესით გაასაჩივრა საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტმა. ძირითადი არგუმენტი, რასაც დეპარტამენტი მიუთითებდა, იყო ის, რომ, მართალია, მოპასუხეს სადავო საცხოვრებელი ბინა უკანონოდ არ მიუღია, მასზე გაცემული იყო შესაბამისი ბინის ორდერი, თუმცა ორდერმა ძალა დაკარგა მას შემდეგ, რაც მოპასუხე სახელმწიფო უშიშროების სამსახურიდან დაითხოვეს.

საკასაციო სასამართლომ ნაწილობრივ დააკმაყოფილა საჩივარი. კერძოდ, საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა ქვედა ინსტანციის სასამართლოთა მსჯელობა იმასთან დაკავშირებით, რომ მოპასუხეზე ვრცელდება მისთვის სადავო საცხოვრებელი ბინის გადაცემისას მოქმედი საბინაო კოდექსის 105-ე მუხლი, რომელიც სამხედრო სამსახურიდან გადამდგარი პირების სამხედრო ქალაქებში მათ მიერ დაკავებული საცხოვრებელი სადგომებიდან გამოსახლებას დასაშვებად ცნობდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათ ალტერნატიული ფართი მიეცემოდათ. საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა კასატორის არგუმენტი იმის შესახებ, რომ საბინაო კოდექსის 105-ე მუხლი ჩაანაცვლა სკ-ის 170-ე მუხლმა, რომელიც მესაკუთრეს უფლებას აძლევს „კანონისმიერი ან სხვაგვარი, კერძოდ, სახელმწიფოებრივი უფლებების ფარგლებში თავისუფლად ფლობდეს და სარგებლობდეს ქონებით (ნივთით), არ დაუშვას სხვა პირთა მიერ ამ ქონებით სარგებლობა, განკარგოს იგი, თუკი ამით არ ილახება მეზობლების ან სხვა მესამე პირთა უფლებები, ანდა, თუ ეს მოქმედება არ წარმოადგენს უფლების ბოროტად გამოყენებას.“ შესაბამისად, უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ მოპასუხის სადავო ბინიდან გამოსახლება დასაშვებია იყო მხოლოდ მისთვის ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართის მიცემის სანაცვლოდ.

თუმცა უზენაესი სასამართლო არ დაეთანხმა ქვედა ინსტანციის სასამართლოთა მსჯელობას იმ ნაწილში, რომელშიც დაკმაყოფილდა ვინდუკაციური სარჩელი და, ამავდროულად,

მოსარჩელეს დაევალა მოპასუხისათვის ალტერნატიული ფართის მიცემა. უზენაესმა სასამართლომ დაუსაბუთებლად მიიჩნია სარჩელის ამ ფორმით დაკმაყოფილება და საბინაო კოდექსის 105-ე მუხლის მოთხოვნათა გათვალისწინება გადაწყვეტილების აღსრულების წესის დადგენის ფარგლებში. სასამართლომ განმარტა, რომ „კასატორმა მოითხოვა [მოპასუხის] სადავო ბინიდან გამოსახლება სხვა ბინის მიუცემლად,“ რისი საფუძველიც მას არ ქონია. უზენაესმა სასამართლომ მიუთითა სკ-ის 172-ე მუხლზეც, რომლის თანახმადაც „მესაკუთრეს შეუძლია მფლობელს მოსთხოვოს ნივთის უკან დაბრუნება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მფლობელს ჰქონდა ამ ნივთის ფლობის უფლება.“ შესაბამისად, იმ პირობებში, როცა მოსარჩელე ითხოვდა ვინდიკაციას საკუთარი ვალდებულების (მოპასუხის ალტერნატიული ბინით უზრუნველყოფა) შესრულების გარეშე, მისი მოთხოვნა იყო უსაფუძვლო. შესაბამისად, უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა ქვედა ინსტანციის სასამართლოთა გადაწყვეტილებები და ახალი გადაწყვეტილებით სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარი განაცხადა.

III. კომენტარი

განსახილველ საქმეში მიღებული გადაწყვეტილებები საინტერესოა პროცესუალური კუთხით. მოპასუხემ შეგებებული სარჩელით მიმართა სასამართლოს და „მოითხოვა მის მიერ დაკავებული ბინის პრივატიზაციის ნებართვა.“ პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებით „შეგებებული სარჩელი საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის მიმართ დაკმაყოფილდა ნაწილობრივ.“ კერძოდ, მოპასუხეს „უარი ეთქვა ... ბინის პრივატიზაციაზე,“ თუმცა, „საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტს დაევალა [მოპასუხის] დაკმაყოფილება სხვა, სანაცვლო საცხოვრებელი ფართით.“ პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან ჩანს, რომ სასამართლომ ბინის პრივატიზაციის მოთხოვნაში, ასევე, იგულისხმა ალტერნატიული საცხოვრებელი დაკმაყოფილების

მოთხოვნაც, ვინაიდან შეგებებული სარჩელი ნაწილობრივ დააკმაყოფილა. თუკი სასამართლო ალტერნატიული ბინით უზრუნველყოფის მოთხოვნას ბინის პრივატიზაციის მოთხოვნის ნაწილად არ განიხილავდა, მაშინ უარი უნდა ეთქვა შეგებებული სარჩელის დაკმაყოფილებაზე. სადავოა ამ ორი მოთხოვნის ურთიერთკავშირი, რამდენადაც ისინი შინაარსობრივად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან.

ამასთან, საინტერესოა საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაც, რომელმაც, ფაქტობრივად, საზღვრის დაცვის დეპარტამენტისათვის საუარესოდ შემოაბრუნა ქვედა ინსტანციების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები, როცა აღნიშნული, სამოქალაქო საპროცესო სამართალში დამკვიდრებული პრინციპის თანახმად, აკრძალულია. აღნიშნული პრინციპის თანახმად, „ზედგომი ინსტანციის სასამართლოებში გასაჩივრებული გადაწყვეტილების შეცვლა მხოლოდ იმ პრეტენზიების შემთხვევებში მიხედვით შეიძლება, რასაც მხარე ითხოვს, რადგან დაუშვებელია, შესაბამისად, აპელანტის ან კასატორის მდგომარეობის შებრუნება საუარესოდ.“¹ საუარესოდ შებრუნების აკრძალვა არ ეხება შეგებებული სააპელაციო (სსსკ 379-ე მუხლი) და შეგებებული საკასაციო საჩივრის (სსსკ 405-ე მუხლი) დაკმაყოფილების,² ასევე იურიდიული ინტერესის არარსებობის გამო სარჩელის განუხილველად დატოვების შემთხვევებს.³ კონკრეტული მუხლი, რომელიც სასამართლოს საუარესოდ შებრუნე-

¹ ავტორთა კოლექტივი, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი: რჩეული მუხლები (2020), 137-138.

² ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი (2007), 650, 660, 719.

³ სუსგ №ას-671-671-2018, 22/04/2019, 22.3 [„ცხადია, რომ ამ მოთხოვნის მიმართ მოსარჩელის ნამდვილი იურიდიული ინტერესი არ არსებობს, რაც ამ ნაწილში სარჩელის განუხილველად დატოვების წინაპირობაა (სსსკ-ის 187.2-ე მუხლი), ეს სამართლის საკითხია, რასაც სასამართლო საკუთარი ინიციატივით ამონმებს და მხარისათვის საუარესოდ შებრუნებად არ განიხილება.“].

ბის აკრძალვას უწესებს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში არ არსებობს. თუმცა, აღნიშნული პრინციპი გამომდინარეობს სსსკ 377-ე, 384-ე და 409-ე მუხლებიდან:⁴ „სააპელაციო სასამართლო შებოჭილია სააპელაციო საჩივრის ფარგლებით (377-ე მუხლი). ეს იმას ნიშნავს, რომ სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია შეამოწმოს გადაწყვეტილება მხოლოდ სააპელაციო საჩივრის ფარგლებში, ე. ი. მხოლოდ იმ ნაწილში, რომელიც გასაჩივრებულია. ასეთი შემთხვევების შედეგად შეიძლება აღმოჩნდეს, რომ გასაჩივრებული გადაწყვეტილება გასაუქმებული და შესაცვლელია არა მხოლოდ იმ ნაწილში, რომელსაც მოითხოვს აპელანტი, არამედ მთლიანად, როგორც იმ ნაწილში, რომელიც აპელანტის საწინააღმდეგოდაა გამოტანილი, ისე იმ ნაწილში, რომელიც მის სასარგებლოდაა გამოტანილი. მიუხედავად ამისა, სააპელაციო სასამართლო ვერ გააუქმებს გადაწყვეტილებას მთლიანად, ან იმ ნაწილში, რომელიც მის სასარგებლოდაა გამოტანილი, რადგან ეს იქნებოდა საუარესოდ შებრუნება, რასაც კრძალავს ეს მუხლი, როდესაც მიუთითებს, რომ გასაჩივრებული გადაწყვეტილების შეცვლა დასაშვებია მხოლოდ იმ ფარგლებში, რასაც მხარეები მოითხოვენ.“⁵ საუარესოდ შებრუნების აკრძალვის პრინციპი აღიარებულია საერთო სასამართლოების დადგენილი პრაქტიკითაც.⁶

⁴ ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი (2007), 646, 660, 728.

⁵ ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი (2007) 659.

⁶ სუსგ №ას-1185-1105-2017, 15/02/2018, 1.5 [„პალატა განმარტავს, რომ საპროცესო სამართალში მოქმედებს საუარესოდ შებრუნების დაუშვებლობის პრინციპი (იხ. მაგ სსსკ-ის 409-ე მუხლი), რაც იმას ნიშნავს, რომ სასამართლო, მიუხედავად გადაწყვეტილების კანონიერებისა, თუკი მას წაგებული მხარე არ ედავება, არ არის უფლებამოსილი, გააუარესოს მოგებული პირის სამართლებრივი მდგომარეობა.“]; სუსგ №ას-1251-2018, 08/02/2019, 26 [„საკასაციო სასამართლო სსსკ-ის 248-ე მუხლზე მითითებით ... განმარტავს, რომ ... მოგებული მხარის სასარგებლოდ გამოტანილი გადაწყვეტილების შეცვლა პროცესუალური მონიშნაღმდეგის

მოცემულ შემთხვევაში პირველი ინსტანციის სასამართლომ დააკმაყოფილა სარჩელი და ნაწილობრივ დააკმაყოფილა შეგებებულ სარჩელი. გადაწყვეტილება გაასაჩივრა მხოლოდ სახელმწიფო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტმა. შესაბამისად, სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოში განხილვის საგანს წარმოადგენდა შეგებებული სარჩელის დაკმაყოფილებული ნაწილის კანონიერება. უზენაესმა სასამართლომ ნაწილობრივ დააკმაყოფილა საკასაციო საჩივარი, თუმცა ამის ფარგლებში უარი თქვა სარჩელის დაკმაყოფილებაზე, რასაც მოპასუხე სადავოდ არ ხდოდა.

მსგავსი შემთხვევები საკმაოდ ხშირია საერთო სასამართლოთა პრაქტიკაში. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეში თბილისის საქალაქო სასამართლომ, ბათილად ცნო ნასყიდობის ხელშეკრულება, დააკმაყოფილა ვინდიკაციური მოთხოვნა, თუმცა ქონების უკან დაბრუნების საწევლოდ მოსარჩელეს დააკისრა მოპასუხისათვის დასაბრუნებელი ქონების საფასურის ანაზღაურება ისე, რომ ამას მოპასუხე საერთოდ არ მოითხოვდა.⁷

გოჩა ოყრეშიძე

► 1.4 - 3/2021

მტკიცების ტვირთი საბუთის სიყალბეზე მითითებისას

1. წერილობითი დოკუმენტის დედნის ნოტარიულად დამოწმებული ასლი უტყუარად არ ადასტურებს მის დედანთან შესაბამისობას.

შედავების არარსებობის პირობებში, მხარის სასარგებლოდ დაკმაყოფილებული მოთხოვნის საუარესოდ შებრუნებას გამოიწვევს, რაც დაუშვებელია.“]; სუსგ №ას-1146-2018, 12/11/2018, 29; სუსგ №ას-1113-1033-2017, 17/11/2017, 30; სუსგ №ას-456-428-2017, 10/10/2017, 42; სუსგ №ას-1151-2013, 10/07/2015, 29.

⁷ თბილისის საქალაქო სასამართლოს №2/8248-15 გადაწყვეტილება, 31/07/2017.